

POSTANOWIENIE

Dnia 23 września 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania M.B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Sosnowcu
z udziałem zainteresowanego Ł.Z.
o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 23 września 2025 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 21 października 2024 r., sygn. akt III AUa 1113/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego
kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych wraz z odsetkami
z art. 98 § 1¹ k.p.c. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

(J.C.)

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Częstochowie wyrokiem z dnia 19 maja 2022 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Częstochowie z dnia 12 sierpnia 2022 r., stwierdzającą, że M.B. (dalej jako odwołująca się) nie podlega jako pracownik płatnika składek Ł.Z. obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu,

rentowym, chorobowemu i wypadkowemu od dnia 19 lutego 2021 r., w ten sposób, że stwierdził, iż odwołująca się podlega z tego tytułu obowiązkowym ubezpieczeniom od dnia 19 lutego 2021 r. (pkt 1) i orzekł o kosztach zastępstwa procesowego (pkt 2).

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 21 października 2024 r. zmienił zaskarżony apelacją organu rentowego wyrok Sądu Okręgowego w jego punkcie 1 w ten sposób, że oddalił odwołanie (pkt I) oraz w jego punkcie 2 w ten sposób, że zasądził od odwołującej się na rzecz organu rentowego kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji (pkt II), a także zasądził od odwołującej się na rzecz organu rentowego kwotę 240 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym je zasądzono, do dnia zapłaty, tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym (pkt III).

Sąd Apelacyjny uznał, że Sąd pierwszej instancji wadliwie ustalił stan faktyczny sprawy, co doprowadziło do naruszenia art. 83 § 1 k.c., art. 22 § k.p. i art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2025 r., poz. 350 ze zm., dalej jako ustawa systemowa). Wbrew ustaleniom Sądu Okręgowego odwołująca się nie wykazała, aby łączący ją z płatnikiem składek stosunek prawny, wykreowany na podstawie zawartej umowy o pracę z dnia 19 lutego 2021 r. na czas nieokreślony na stanowisku starszego specjalisty ds. ubezpieczeń oraz leasingów, nosił cechy stosunku pracy określone w art. 22 k.p. W szczególności brak dowodów na wykonywanie przez nią czynności pracowniczych, a jej wynagrodzenie ustalone w tej umowie (3.000 zł brutto + 1.000 zł premia uznaniowa) za wykonywanie czysto biurowych, technicznych czynności w ramach 1/4 etatu było niewspółmiernie wysokie w porównaniu do wynagrodzenia pozostałych pracowników płatnika składek (np. informatyk zarabiał na całym etacie 3.000 zł brutto miesięcznie i dojeżdżał do pracy 60 km, bez zwrotu kosztów dojazdu). W ocenie Sądu Apelacyjnego brak było wymiernych korzyści materialnych, mających świadczyć o ekonomicznym uzasadnieniu stworzenia stanowiska pracy dla odwołującej się w dłuższej perspektywie czasowej. Jej zatrudnienie nie miało znaczącego wpływu na

zwiększenie przychodów z działalności, generując jedynie istotny wzrost jej kosztów. Całokształt okoliczności wskazuje zatem, że jedynym celem zawarcia spornej umowy o pracę było umożliwienie odwołującej się skorzystania ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego, a nie osiągnięcie skutków wynikających z tej umowy. Tym samym sporna umowa jako pozorna jest nieważna (art. 83 § 1 k.c.), a więc nie rodzi skutków prawnych w postaci tytułu do podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Odwołująca się zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w całości, wnosząc o zmianę zaskarżonego wyroku przez ustalenie, że podlega jako pracownik płatnika składek obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym od dnia 19 lutego 2021 r., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia prawomocności wyroku do dnia zapłaty.

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie przepisów prawa materialnego oraz przepisów postępowania, mających wpływ na wynik sprawy, to jest: 1) art. 22 § 1 k.p. w związku z art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 300 k.p., przez błędną wykładnię i uznanie, że sporna umowa nie ma charakteru umowy o pracę, podczas gdy spełnione zostały wszystkie przesłanki do uznania jej za taką umowę, a skarżąca świadczyła pracę na rzecz płatnika składek; 2) art. 83 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p., przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że sporna umowa o pracę została zawarta dla pozoru, mimo że Sąd Apelacyjny przyjął, iż skarżąca faktycznie wykonywała pracę; 3) art. 22 § 1¹ i art. 22 § 2² k.p., przez ich niezastosowanie, mimo że zatrudnienie skarżącej u płatnika składek spełniało wszystkie warunki, o których mowa w art. 22 § 1 k.p.; 4) art. 78 § 1 k.p., przez błędną wykładnię i uznanie, że wynagrodzenie ustalone w spornej umowie nie odpowiadało rodzajowi wykonywanej pracy i kwalifikacjom wymaganym przy jej wykonywaniu, a także ilości i jakości świadczonej pracy; 5) art. 387 § 2¹ pkt 1 k.p.c., przez sporządzenie uzasadnienia wyroku z pominięciem rozważań wskazujących na dowody, na których Sąd Apelacyjny oparł zaskarżone rozstrzygnięcie, a którym z nich odmówił wiarygodności.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że jest ona „oczywiście uzasadniona, ponieważ w toku postępowania apelacyjnego i podejmowanych czynności decyzyjnych związanych z wydaniem zaskarżonego orzeczenia nie została zrealizowana zarówno funkcja rozpoznawcza, jak i kontrolna tego Sądu”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Uregulowana w Kodeksie postępowania cywilnego instytucja skargi kasacyjnej ma charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia, czego wyrazem jest m.in. istotne ograniczenie dostępności tegoż środka pod względem dopuszczalnych jego podstaw. Pomimo pozostawienia w art. 398³ § 1 k.p.c. możliwości zaskarżenia orzeczenia z powodu naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz z powodu naruszenia przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, zakres tych zarzutów w odniesieniu do wszystkich podmiotów uprawnionych do wniesienia skargi został ograniczony. Stosownie bowiem do art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów.

Oznacza to jednoznaczne określenie funkcji Sądu Najwyższego, który jako sąd kasacyjny nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna (podobnie jak uprzednio kasacja) nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2008 r., III UK 6/08, LEX nr 469183).

Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas,

gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance jej oczywistego uzasadnienia (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

W świetle utrwalonego orzecznictwa oczywista zasadność w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że doszło do kwalifikowanego naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 grudnia 2013 r., III SK 19/13, LEX nr 1402642; z dnia 3 grudnia 2014 r., III PK 75/14, LEX nr 1621619). Przy czym o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania nie decyduje samo oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego przez sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2025 r., I CSK 376/25, LEX nr 3902378). Skarżący ma obowiązek wskazania jakie przepisy zostały naruszone przez sąd oraz wykazania, że w wyniku tego naruszenia doszło do wydania rażąco nieprawidłowego orzeczenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2025 r., III USK 96/25, LEX nr 3899562). Jednocześnie skarżący powinien uzasadnić przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wskazując jedynie na argumenty mieszczące się w zakresie kognicji Sądu Najwyższego. Nie może więc powoływać się na wadliwość ustaleń faktycznych ani opierać na innych faktach niż stanowiące podstawę rozstrzygnięcia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2023 r., I CSK 5630/22, LEX nr 3643772; z dnia 8 listopada 2023 r., I CSK 3494/23, LEX nr

3624241; z dnia 20 października 2023 r., I CSK 1631/23, LEX nr 3617489 i z dnia 25 września 2023 r., I CSK 903/23, LEX nr 3608053).

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nie czyni zadość tym wymaganiom. Po pierwsze, nie wskazano w nim konkretnych przepisów prawa, których naruszenie miałyby mieć charakter naruszenia kwalifikowanego, a o oczywistej zasadności skargi mają świadczyć ogólnikowo ujęte „czynności decyzyjne związane z wydaniem zaskarżonego orzeczenia”, przez które - zdaniem skarżącej – „nie została zrealizowana zarówno funkcja rozpoznawcza, jak i kontrolna tego Sądu”. Po drugie, z lektury dalszej części skargi wynika, że skarżąca forsuje własną ocenę okoliczności faktycznych twierdząc, że jej „zatrudnienie u płatnika składek spełniało wszystkie warunki, o których mowa w art. 22 § 1 k.p.”. Jest to jednak niedozwolona polemika z dokonaną przez Sąd Apelacyjny oceną ustaleń faktycznych co do charakteru stosunku łączącego skarżącą z płatnikiem składek i zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. uchyla się spod kontroli kasacyjnej. Sąd Najwyższy jest bowiem związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), z których jednoznacznie wynikało, że stosunek pracy łączący strony nie odpowiadał cechom właściwym dla stosunku pracy wymienionym w art. 22 § 1 k.p., gdyż skarżąca nie wykazała, aby rzeczywiście wykonywała czynności pracownicze wynikające z zawartej umowy o pracę na rzecz płatnika składek.

Tymczasem umowa o pracę, która nie wiąże się z rzeczywistym jej wykonywaniem w sposób właściwy dla stosunku pracy (art. 22 § 1 k.p.), a zgłoszenie do ubezpieczenia następuje tylko pod pozorem istnienia takiego tytułu ubezpieczenia, nie rodzi skutków w sferze prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 grudnia 1996 r., II UKN 32/96, OSNAPiUS 1997 nr 15, poz. 275; z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 512/98, OSNAPiUS 2000 nr 9, poz. 368; z dnia 28 lutego 2001 r., II UKN 244/00, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 496; z dnia 4 sierpnia 2005 r., II UK 320/04, OSNP 2006 nr 7-8, poz. 122; z dnia 26 lipca 2012 r., I UK 27/12, LEX nr 1218584). Dla objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowym, chorobowemu i wypadkowemu na podstawie tytułu określonego w art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy systemowej zasadnicze znaczenie ma bowiem to, czy strony

umowy pozostawały w stosunku pracy i praca była faktycznie wykonywana (art. 8 ust. 1 ustawy systemowej; zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2017 r., III UK 172/16, LEX nr 2383245). O tym zaś, czy strony istotnie w takim stosunku pozostawały i stosunek ten stanowi tytuł ubezpieczeń społecznych, nie decyduje samo formalne zawarcie umowy o pracę, wypłata wynagrodzenia za pracę, przystąpienie do ubezpieczenia i opłacenie składek, wystawienie świadectwa pracy, ale faktyczne i rzeczywiste realizowanie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy, wynikających z art. 22 § 1 k.p. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2013 r., I UK 472/12, LEX nr 1356412 i z dnia 11 września 2013 r., II UK 36/13, LEX nr 1391783), które ustala sąd badając okoliczności i warunki, w jakich dana osoba wykonuje czynności na rzecz innego podmiotu prawa. Dopiero w wyniku tego badania (poczynienia stosownych ustaleń) sąd rozstrzyga, czy czynności te świadczone są w warunkach wskazujących na stosunek pracy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2016 r., II UK 517/15, LEX nr 2191456 czy z dnia 24 lutego 2021 r., III USKP 30/21, LEX nr 3123192). W razie ustalenia, że mimo zawarcia umowy - praca nie jest w ogóle świadczona albo okoliczności faktyczne jej wykonywania nie spełniają cech stosunku pracy, mamy do czynienia z pozornością umowy wynikającą z art. 83 k.c. w związku z art. 300 k.p. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 lutego 2008 r., II UK 122/07, LEX nr 448905; z dnia 8 lipca 2009 r., I UK 43/09, LEX nr 529772; z dnia 24 lutego 2010 r., II UK 204/09, LEX nr 590241; z dnia 9 lutego 2012 r., I UK 260/11, LEX nr 1169835 i z dnia 20 czerwca 2017 r., I UK 252/16, LEX nr 2347782; czy postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2019 r., I UK 26/19, LEX nr 2763816 i z dnia 4 czerwca 2020 r., III UK 437/19, LEX nr 3028936).

Z kolei pozorność umowy o pracę jest zasadniczo okolicznością faktyczną, która podlega ustaleniu przez sądy orzekające w dwóch instancjach. Zatem ustalenie to co do zasady nie podlega kontroli kasacyjnej w jakimkolwiek aspekcie w ramach podstawy określonej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 września 1999 r., II UKN 7/99, LEX nr 43866; z dnia 18 stycznia 2010 r. II UK 149/09 LEX nr 577848 czy postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2023 r., III USK 424/22, LEX nr 3605471). W świetle przytoczonych poglądów orzecznictwa nie ma podstaw do twierdzenia,

by w ustalonym w niniejszej sprawie stanie faktycznym Sąd Apelacyjny wydał wyrok rażąco nieprawidłowy, a wyjaśnienie okoliczności, o których mowa w skardze kasacyjnej wymagałoby kolejnej weryfikacji i oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, co usuwa się na ogół i co do zasady spod weryfikacji kasacyjnej (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.) oraz przekreśla tezę o rzekomo oczywistej zasadności wniesionej skargi kasacyjnej.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego po myśli art. 98 § 1 k.p.c.

(J.C.)

[SOP]